

100. MEKTUP

١٠٠- ﴿الْمَكْتُوبُ الْمِائَةُ : اِلَى الْمَلَأَ حَسَنَ الْكَشْمِيرِيِّ اَيْضًا فِي جَوَابِ سُؤَالِهِ عَنْ قَوْلِ الشَّيْخِ عَبْدِ الْكَبِيرِ الْيَمَنِيِّ اِنَّ الْحَقَّ سُبْحَانَهُ لَيْسَ بِعَالِمِ الْغَيْبِ﴾

قَدْ شَرَفْنَا الْمَكْتُوبَ بِوُصُولِهِ وَاتَّضَحَ مَا اَنْدَرَجَ فِيهِ بِأَبْوَابِهِ وَفُصُولِهِ وَفُرُوعِهِ وَأُصُولِهِ وَمِمَّا اَنْدَرَجَ فِيهِ أَنَّ الشَّيْخَ عَبْدَ الْكَبِيرِ الْيَمَنِيَّ قَالَ إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ لَيْسَ بِعَالِمِ الْغَيْبِ أَيُّهَا الْمَخْذُومُ لَا طَاقَةَ لِلْفَقِيرِ بِاسْتِمَاعِ أَمْثَالِ هَذِهِ الْكَلِمَاتِ أَصْلًا وَيَتَحَرَّكُ عِرْقِي الْفَارُوقِي مِنْ اسْتِمَاعِهَا بِلَا اخْتِيَارٍ بَحِثُ لَا يَبْقَى مَجَالُ التَّأَمُّلِ وَفُرْصَةُ التَّأْوِيلِ وَالتَّوَجُّهِ سَوَاءٌ كَانَ قَائِلَهَا الشَّيْخُ عَبْدُ الْكَبِيرِ الْيَمَنِيُّ أَوْ الشَّيْخُ الْأَكْبَرُ الشَّامِيُّ وَأَتَمَّا اللَّازِمُ لَنَا اتِّبَاعُ كَلَامِ مُحَمَّدٍ الْعَرَبِيِّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ دُونَ كَلَامِ مُحْيِي الدِّينِ بْنِ عَرَبِيٍّ وَصَدْرِ الدِّينِ الْقَوْنَوِيِّ وَعَبْدِ الرَّزَّاقِ الْكَاشِي نَحْنُ نَتَمَسَّكُ بِالنُّصُوصِ لَا بِالْفُصُوصِ وَقَدْ اغْنَانَا الْفَتْوحَاتُ الْمَدَنِيَّةُ عَنْ الْفَتْوحَاتِ الْمَكِّيَّةِ وَقَدْ وَصَفَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ نَفْسَهُ فِي كَلَامِهِ الْمَجِيدِ بِعَالِمِ الْغَيْبِ وَأَطْلَقَهُ عَلَى نَفْسِهِ فَتَفَى عِلْمِ الْغَيْبِ عَنْهُ تَعَالَى مُسْتَقْبَحٌ وَمُسْتَكْرَهٌ جِدًّا بَلْ هُوَ تَكْذِيبٌ لِلْحَقِّ سُبْحَانَهُ فِي الْحَقِيقَةِ وَإِرَادَةٌ مَعْنَى آخَرَ مِنَ الْغَيْبِ لَا يُخْرِجُ هَذَا الْكَلَامَ مِنَ الشَّنَاعَةِ "كَبُرَتْ كَلِمَةٌ تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ" فَيَا لَيْتَ شِعْرِي مَا حَمَلَهُمْ عَلَى التَّفَوُّهِ بِأَمْثَالِ هَذِهِ الْكَلِمَاتِ الصَّرِيحَةِ فِي خِلَافِ الشَّرِيعَةِ وَابْنُ الْمَنْصُورِ مَعْدُورٌ فِي قَوْلِهِ أَنَا الْحَقُّ وَكَذَلِكَ الْبِسْطَامِيُّ فِي قَوْلِهِ سُبْحَانِي لِكُونِهِمَا مَعْلُوبِي الْحَالِ وَأَمَّا أَمْثَالُ هَذَا الْكَلَامِ فَلَيْسَتْ بِمَبْنِيَّةٍ عَلَى غَلِيَّةِ الْأَحْوَالِ بَلْ هِيَ صَادِرَةٌ بِعِلْمٍ عَنْ صَاحِبِهَا وَمُسْتَنَدَةٌ إِلَى التَّأْوِيلِ فَلَيْسَتْ بِقَابِلَةٍ لِلْعُذْرِ وَلَا يَقْبَلُ فِي هَذَا الْمَقَامِ تَأْوِيلٌ أَصْلًا وَأَتَمَّا يُصَرَّفُ عَنِ الظَّاهِرِ كَلَامُ السُّكَارِيِّ لَاغَيْرُ فَإِنَّ كَانَ مَقْصُودُ الْمُتَكَلِّمِ مِنْ إِظْهَارِ هَذَا الْكَلَامِ مَلَامَةً

الْخَلْقِ آيَاهُ وَتَفَرَّتْهُمْ عَنْهُ فَهُوَ أَيْضًا مُسْتَكْرَةً وَمُسْتَهْجَنٌ فَإِنَّ طُرُقَ تَحْصِيلِ
مِلَامَةِ الْخَلْقِ كَثِيرَةٌ فَإِنَّ ضَرُورَةَ تَدْعُو إِلَى أَنْ يَرْتَكِبَ مَا يُوصِلُ إِلَى حَدِّ الْكُفْرِ
وَحَيْثُ تَكَلَّمْتُمْ فِي تَأْوِيلِ هَذَا الْكَلَامِ وَاسْتَفْسَرْتُمْ عَنْهُ فَبِحُكْمٍ لِكُلِّ سُؤَالٍ
جَوَابٌ تَتَكَلَّمُ فِي هَذَا الْبَابِ بِالضَّرُورَةِ وَعِلْمُ الْغَيْبِ عِنْدَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَمَا قِيلَ
أَنَّ الْغَيْبَ لَا يَكُونُ إِلَّا مَعْدُومًا وَالْمَعْدُومَ لَا يَكُونُ مَعْلُومًا فَإِنَّ الْعِلْمَ لَا يَتَعَلَّقُ
بِالْمَعْدُومِ مَعْنَاهُ إِنَّ الْغَيْبَ لَمَّا كَانَ بِالنِّسْبَةِ إِلَيْهِ سُبْحَانَهُ مَعْدُومًا مُطْلَقًا وَلَا شَيْئًا
مَحْضًا لَا مَعْنَى لَتَعَلَّقَ الْعِلْمُ بِهِ فَإِنَّ مَعْلُومِيَّتَهُ تُخْرِجُهُ عَنْ مَعْدُومِيَّتِهِ الْمُطْلَقَةِ
وَاللَّاشَيْئِيَّةِ الْمَحْضَةِ إِلَّا تَرَى أَنَّهُ لَا يَقَالُ إِنَّ الْحَقَّ سُبْحَانَهُ عَالِمٌ بِشَرِيكِهِ فَإِنَّ
شَرِيكَهُ تَعَالَى وَتَقَدَّسَ لَيْسَ بِمَوْجُودٍ أَصْلًا بَلْ هُوَ لَا شَيْءٌ صَرَفٌ نَعَمْ يُمَكِّنُ
تَصَوُّرَ مَفْهُومِ الْغَيْبِ وَالشَّرِيكِ وَلَكِنَّ الْكَلَامَ لَيْسَ فِي مَفْهُومَيْهِمَا بَلْ فِي
مِصْدَاقَيْهِمَا وَمِثْلُ هَذَا حَالُ جَمِيعِ الْمُحَالَاتِ فَإِنَّ مَفْهُومَاتِهَا مُمَكِّنَةُ التَّصَوُّرِ
وَمِصَادِقُهَا مُمْتَنِعَةُ التَّصَوُّرِ فَإِنَّ الْمَعْلُومِيَّةَ تُخْرِجُ عَنِ الْإِسْتِحَالَةِ وَلَا أَقَلَّ مِنْ
إِعْطَائِهَا الْوُجُودَ الذَّهْنِيَّ وَالْإِعْتِرَاضُ الَّذِي أوردته عَلَى تَوْجِيهِ مَوْلَانَا مُحَمَّدٍ
الرُّوحِيِّ صَحِيحٌ فَإِنَّ نَفْيَ النِّسْبَةِ الْعِلْمِيَّةِ فِي مَرْتَبَةِ الْأَحَدِيَّةِ الْمُجَرَّدَةِ مُسْتَلَزِمٌ
لِنَفْيِ مُطْلَقِ الْعِلْمِ وَلَا وَجْهَ لِتَخْصِيصِ النِّفْيِ بِعِلْمِ الْغَيْبِ وَالْإِشْكَالِ الْآخَرُ عَلَى
تَوْجِيهِ مَوْلَانَا أَنَّ النِّسْبَةَ الْعِلْمِيَّةَ وَإِنْ كَانَتْ مُتَنَفِّئَةً فِي مَرْتَبَةِ الْأَحَدِيَّةِ الْمُجَرَّدَةِ
وَلَكِنَّ عَالَمِيَّتَهُ تَعَالَى قَائِمَةٌ عَلَى حَالِهَا فَإِنَّهُ تَعَالَى عَالِمٌ بِالذَّاتِ لَا بِالصِّفَاتِ
لَكُونَ الصِّفَاتِ مُتَنَفِّئَةً فِي تِلْكَ الْمَرْتَبَةِ الْآخَرَى أَنَّ نِفَاءَ الصِّفَاتِ رَأْسًا يَقُولُونَ
أَنَّ الْحَقَّ سُبْحَانَهُ عَالِمٌ مَعَ سَلْبِهِمُ الصِّفَاتِ عَنْهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى يَقُولُونَ إِنَّ
الْإِنْكَشَافَ الَّذِي يَتَرْتَّبُ عَلَى الصِّفَاتِ يَتَرْتَّبُ عَلَى الذَّاتِ وَكَذَا هُنَا وَالتَّوْجِيهِ
الَّذِي يَبْتَنِيهِ مِنْ إِرَادَةِ غَيْبِ الذَّاتِ تَعَالَتْ وَتَقَدَّسَتْ بِالْغَيْبِ وَعَدَمِ تَجْوِيزِ
تَعَلُّقِ الْعِلْمِ بِهِ فَإِنَّ كَانَ الْمُرَادُ بِالْعِلْمِ عِلْمُ الْوَاجِبِ تَعَالَى وَتَقَدَّسَ فَهُوَ أَقْرَبُ

التَّوَجِّهَاتِ وَلَكِنْ فِي عَدَمِ جَوَازِ تَعْلُقِ عِلْمِ الْوَاجِبِ تَعَالَى بِذَاتِهِ الْبَحْثُ
 سُبْحَانَهُ بَحْثٌ لِلْفَقِيرِ فَإِنَّ الْوَجْهَ الَّذِي بَيَّنُّهُ فِي عَدَمِ الْجَوَازِ هُوَ اقْتِضَاءُ حَقِيقَةِ
 الْعِلْمِ لِاحْاطَةِ الْمَعْلُومِ وَالذَّاتِ الْمُطْلَقَةِ تَعَالَتْ مُقْتَضِيَةً لِعَدَمِ الْإِحَاطَةِ فَلَا
 يَجْتَمِعَانِ فِي هَذَا التَّعْلُقِ وَهَهُنَا مَحَلُّ خَدَشَةٍ فَإِنَّ هَذَا الْمَعْنَى يَعْنِي اقْتِضَاءَ
 حَقِيقَةِ الْعِلْمِ لِاحْاطَةِ الْمَعْلُومِ إِنَّمَا هُوَ فِي الْعِلْمِ الْحُصُولِيُّ لِحُصُولِ صُورَةِ
 الْمَعْلُومِ فِيهِ فِي الْقُوَّةِ الْعِلْمِيَّةِ وَأَمَّا فِي الْعِلْمِ الْحُضُورِيِّ فَلَا يَلْزَمُ هَذَا الْمَعْنَى
 أَصْلًا وَالْعِلْمُ فِيمَا نَحْنُ فِيهِ حُضُورِيٌّ لَا حُصُولِيٌّ فَلَا مَحْذُورَ فَإِنَّ تَعْلُقَ عِلْمِ
 الْوَاجِبِ سُبْحَانَهُ بِذَاتِهِ تَعَالَى بِطَرِيقِ الْحُضُورِيِّ لَا بِطَرِيقِ الْحُصُولِ وَاللَّهُ
 سُبْحَانَهُ أَعْلَمُ بِحَقِيقَةِ الْحَالِ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ
 وَبَارَكَ وَسَلَّمَ وَالسَّلَامُ أَوَّلًا وَآخِرًا.

﴿ TÜRKEÇE ANLAMLI ﴾

Bu mektup Molla Hasan el-Keşmîrî'ye yazılmış olup Şeyh Abdulkebîr el-Yemenî'nin "*Hakk Subhânebû gayb alemini bilmez*" sözü ile ilgili sorunun cevabı hakkındadır.

Gelmesi ile bizleri şereflendiren mektubunuz vasıl oldu. İçerdiği konular, bâplar, fasıllar, cüz'î meseleler ve usûller açık olarak anlaşıldı.

Şeyh Abdulkebîr Yemenî'nin "*Allah Subhânebû gaybı bilmez*" sözü de mektubun içerdiği konulardandır.

Efendim,

Bu fakirin bu tür sözleri duymaya kesinlikle tahammülü yoktur. Söyleyeni ister Yemenli Şeyh Abdulkebîr olsun, isterse Şamlı Şeyh-i Ekber olsun. Bu tür sözler duyduğumda elde olmadan Farûkî damarım harekete geçiyor o kadar ki düşünme mecali, tevil ve tevcih fırsatı kalmıyor.

Bize lazım olan Muhyiddin İbn-i Arabî'nin, Sadruddin Konevî'nin¹⁰⁴ ve Abdurrezzak Kâşî'nin¹⁰⁵ değil yalnızca Muhammed Arabî'nin (Sallâllahu Aleyhi ve Sellem) sözlerine tâbi olmaktır.

Biz *nass* (nasslara)¹⁰⁶ sarılırız, *Fusûs*'a¹⁰⁷ değil. *Futûbât-ı Medeniyye*¹⁰⁸, *Futûbât-ı Mekkeyye*'den¹⁰⁹ bizi müstağni kılmıştır.

Allah Subhânehû Kur'ân-ı Mecîdinde kendini '*gaybı bilen*' (Cin 26) diye vasıfladı ve bu vasfı, 'zât'ına kullandı. Şu halde O'nun (Celle Celâluhû) gaybı bilmediğini ileri sürmek çok çirkin ve tiksindiricidir. Hatta gerçekte Hakk Subhânehû'yu yalanlamaktır.

'Gayb' kelimesi ile başka bir mânâyı kastetmek, bu sözün şenaatini ortadan kaldırmaz. "*Ağzlarından ne büyük (küstahça) söz çıkıyor!*" (Kehf, 5).

Ah bilebilseydim! Onları şerî'atın hilafına olduğu çok açık olan bu tür sözleri söylemeye götüren nedir?

İbn-i Mansûr¹¹⁰ "*Ene'l-Hakk (Ben Hakkım)*" sözüyle ve Bistâmî¹¹¹ de "*Subbânî (Kendini noksan sıfatlardan tenzih ederim)*" derken mazurdurlar. Çünkü bunlar (bu sözleri söyledikleri anda yaşıyor oldukları tasavvufî) hâl¹¹²lerin mağlubu¹¹³ olmuşlardır. Ancak yukarda değindiğimiz türdeki sözler, *hâlin* galebe çalması durumuna dayanmamaktadır. Aksine, söyleyenin ilmi sonucunda ve teville dayanarak sâdır olmuş olup özürlü kabul edilir bir durum değildir. Halbuki bu makamda tevil kesinlikle

¹⁰⁴ Sadruddin Muhammed b. İshâk el- Konevî (ö. 672/1273). İbn-i Arabî'nin önde gelen müridlerinden olup İbn-i Arabî'nin düşüncelerine getirdiği yorum ve açıklamalarıyla bilinir. Bir çok kitabı vardır. Miftâhu'l-Gayb, Fukûk ve en-Nefhâtu'l-İlâhiyye bunlardan bazılarıdır. (Abdurrahman Câmî, Nefhâtu'l-Uns min Hadarâtu'l-Kudsi, Lâmi'î Çelebî tercüme ve şerhi s. 632.

¹⁰⁵ Kemâluddin Abdurrazzâk Kâşî (ö. 730/1329). Vahdet-i Vücûdun önde gelen savunucularındandır. İbn Arabî'nin Fusûsuna dair açıklamalarıyla meşhurdur. Kitabının adı "*İstîlâhâtü's-Sûfiyye*"dir.

¹⁰⁶ Kurân âyetleri ve hadisler.

¹⁰⁷ Muhyiddin İbn Arabî'nin ünlü eseri "*Fusûs'l-Hikem*".

¹⁰⁸ İmâm-ı Rabbânî, *Medenî futûbât* ifadesiyle Hz. Peygamber'e (s.a.v.) gelen vahyi yani Kurân ve Sünneti kastetmektedir.

¹⁰⁹ '*Futûbât-ı Mekkeyye*', İbn-i Arabî'nin meşhur kitaplarından birinin adıdır.

¹¹⁰ Ebû'l-Mugîs el-Hüseyn b. Mansûr el-Beyzâvî (ö. 309/922). Şâthları ile meşhur mutasavvîf. 244'te (858) İran'ın Fars eyaletine bağlı Tûr'da doğdu.

¹¹¹ Ebû Yezîd Bistâmî hakkında bilgi için bkz., 95. mektup ilgili dipnot.

¹¹² Hâl: İlâhî bir lütuf olarak sâlikin kalbine gelen his ve bunun ruh ve bedenine yansımaları.

¹¹³ Derin rûhî hâllerin yaşanması sebebiyle içinde bulunduğu tasavvufî halin galebesi ve tesiri altında olmak.

kabul edilmez. Yalnızca geçginlerin (*sıkkârâtın*) sözleri zâhirî anlamlarının dışına hamledilebilir, başkası değil.

Eğer bu tür sözler söyleyen kişinin maksadı halkın kendisini ayıplaması ve kendisinden nefret etmesi ise bu da fenâ ve çirkindir. Çünkü halkın kınamasını sağlayacak yollar çoktur. Böyle olduğu halde hangi zarûret insanı küfür sınırına ulaştıran bir şeyi işlemeye götürür?!

Siz bu sözün tevili ile ilgili konuştunuz ve onunla ilgili açıklama istediniz. O halde biz de "her sorunun bir cevabı vardır" hükmü gereği bu bâbla ilgili zarurî olarak konuşacağız:

Gayb ilmi Allah katındadır. "Gayb, ma'dûmdan başka bir şey değildir. Ma'dûm (olmayan şey) malum olmaz. Çünkü ilim ma'dûmla ilgilenmez" denilmektedir. Bunun mânâsı şudur: Gayb Allah Subhânehû'ya nisbetle mutlak ma'dûm olup¹¹⁴ mahza şey olmadığına göre, ilmin gayb ile ilgilenmesi anlamsızdır. Çünkü gaybın bilinmesi onu mutlak madûmluktan ve hiçbir şey olmaktan çıkarır. Görülmez mi ki; 'Hakk Subhânehû ortağını bilendir' denilmez. Çünkü O (*Celle Celâlihû*)nun ortağı zaten hiç olmamıştır ve hatta *biç* tir.

Evet gayb ve şerîk mefhumlarını tasavvur etmek mümkündür ancak söz onların mefhumunda değil mîsdâkındadır. Tüm muhallerin durumu da bunun gibidir. Çünkü muhal olan şeylerin mefhumunu tasavvur etmek mümkündür ancak mîsdâkını tasavvur imkansızdır. Zîrâ malumluk bir şeyi muhal olmaktan çıkarır. En azından o şeye zihnî bir varlık vermek gerekir.

Mevlânâ Muhammed Rûcî'nin yorumuna karşı yaptığın itiraz doğrudur. Çünkü *mücerred abadiyyet mertebesinde*¹¹⁵ ilmi nisbeti (yani ilim sıfatının Allah'a olan nisbetini) nefyetmek (reddetmek), mutlak olarak

¹¹⁴ Yani Allah Te'âlâ'inde gayb diye bir şey yoktur. Çünkü O (*Celle Celâlihû*) her şeyi bilir.

¹¹⁵ Ahadiyyet, bütün isim ve sıfatlardan mücerret olarak Allah'ın zâtının tek ve bir olduğunu ifade eden bir sıfattır. Ahadiyyet daha mükemmeli tasavvur edilemeyen birlik, ezeli ve ebedî tekliktir. Bu mânâdaki "bir"i bilen de yoktur. Zira burada "bir" duyularla idrak edilemeyen ve hiçbir sıfatla nitelendirilemeyen bir varlık olduğu için bilinmesi mümkün değildir. "Bilme" bir süje ve obje ilişkisidir; böyle bir ilişkide ise "bilen", "bilinen" ve "bilme" fiilinin varlığı sözkonudur. Bu ise çokluk (kesret) olduğundan sözü edilen "birlik" fikrine aykırıdır. Ahadiyyet mertebesinde "bilen", "bilinen" ve "bilme" aynı şey olup bu da zât-ı ulûhiyyetten ibârettir. Kısaca ahadiyyet, Allah'ın zâtını zâtıyla bilme mertebesidir; burada diğer şeylerin bilgisine yer yoktur. (TDV İslâm Ansiklopedisi, c.I, s.484). Ayrıca bkz: Muhammed Ali er-Tehânevî, Mevsû'atu Keşşâfî Istilâhâtü'l-Funûni ve'l-'Ulûm, I. 110, Lübnan 1996.

ilmi nefyetmeyi gerektirir. Buradaki nefyi, gayb ilmi ile sınırlamanın da bir delili yoktur.¹¹⁶

Mevlânâ'nın yorumundaki bir diğer mesele şudur: İlmi nisbet, mücerred ahadiyyet mertebesinde her ne kadar nefyedilmişse de Allah Te'âlâ'nın biliciliği olduğu gibi kaimdir. Çünkü Allah Te'âlâ bu mertebede zât ile bilir, sıfatla değil. Zîrâ burada sıfatlar nefyedilmiştir.

Görülmez mi ki; sıfatları başından nefyedenler, Hakk Subhânehû'nun 'Âlim' olduğunu söylemektedirler. Hakk Subhânehû'nun sıfatlarını selbetmelerine rağmen böyle derler. Sıfatlara terettüb eden inkişâfın, zâta terettüb ettiğini söylerler. Burada da durum böyledir.

"Gayb" sözü ile Allah'ın gaybdan ibâret olan zâtının kastedilmesi ve ilmin o gayba taallukunun câiz olmaması şeklinde açıkladığınız yoruma gelince bakılır; eğer ilimden maksat Vâcib Te'âlâ ve Tekaddes'in ilmi ise, bu doğruya en yakın olan yorumdur. Ancak Vâcib Te'âlâ'nın ilminin, zâtına taalluk etmesinin câiz olmaması konusunda bu fakirin söyleyecekleri vardır. Şöyle ki; câiz olmaması konusunda açıkladıkları gerekçe, ilmin hakîkatinin malumu kuşatmayı gerektirmesidir. Zât-ı Mutlak (*Celle Celâlihû*) ise kuşatılmamayı gerektirir. Ve bu (kendisini bilme) bağlamında ikisi (zâtı ile ilim sıfatı) birleşmez. Burada ihlal ve haddi aşma vardır. Çünkü bu mânânın yani ilmin hakîkatinin, malumu kuşatması gerekliliği malumun sûretine ulaşmak için olan *husûlî ilimde*,¹¹⁷ kuvve-i müdrike (havsallada) olur.

*Huzûrî bilgidekine*¹¹⁸ gelince, bu mânâyı zaten gerektirmemektedir. Bizim bahsettiğimiz ilim de *husûlî* değil *huzûrî*dir ki burada bir sakınca yoktur. Vâcib Subhânehû'nun ilminin zâtı ile ilgilenmesi *husûlî* yolla değil, *huzûrî* yolladır. Allah Subhânehû hâlin hakîkatini en iyi bilendir.

Salât u selam, Efendimiz Muhammed Mustafa'ya ve onun temiz ehl-i beytine olsun.

¹¹⁶ Yani ilim sıfatının Allah'a olan nisbetini kabul etmemeyi yalnızca gayb ile sınırlayarak Allah her şeyi bilir ama gaybı bilmez demenin de bir delili yoktur.

¹¹⁷ Husûlî ilim: İmâm-ı Rabbânî *husûlî ilim* ve *huzûrî ilim* konularını c. 1, Mektup 285'de detaylıca açıklamaktadır. (Bir sebebe bağlı olarak sonradan elde edilen bilgi. Delilden medlûle doğru kazanılan bilgi. Biz kulların akli bilgisi bu kabildendir).

¹¹⁸ Huzûrî bilgi: Bir sebebe, delile bağlı olmadan kişinin başından beri kendinde bulunduğu bilgi. Kişinin yaşayarak kendinde tecrübe ettiği ruhi bilgi. Burada Allah'ın kendini bilmesi de bu kabildendir. Süfinin Âllah'ı bilmesi huzûrî yolladır.

Selamlar.¹¹⁹

﴿ KELİME ANLAMI ﴾

100. Molla İLİ الْمُلَّا حَسَنَ الْكَشْمِيرِيِّ Yüzüncü mektup الْمَكْتُوبُ الْمِائَةِ : «. 100. في (Ne hakkında?) Önceki mektup gibi Hasan Keşmirî'ye yazılmıştır. عَنْ قَوْلِ الشَّيْخِ عَبْدِ (Neyle ilişkin?) Sorusunun cevabı hakkında جَوَابِ سُؤَالِهِ إِنَّ الْحَقَّ (Nedir o söz?) Şeyh Abdülkebir Yemenî'nin sözüne ilişkin الْكَبِيرِ الْيَمَنِيِّ لَيْسَ بِعَالِمِ الْغَيْبِ Hak Sübhânehû سُبْحَانَهُ Gaybı bilici değildir! ➤

بِزِيَارَتِهِ Bize ulaşmasıyla بَوُصُولِهِ (Ne ile?) Mektubunuz bizi şereflendirdi قَدْ شَرَّفَنَا الْمَكْتُوبُ بِأَبْوَابِهِ Baplarıyla مَا اُنْذَرَجَ فِيهِ (Ne?) Açık olarak anlaşıldı وَأَنْضَحَ Ve asıllarıyla birlikte وَأَصُولِهِ Cüz'i meseleleriyle وَفُرُوعِهِ Fasıllarıyla وَفُصُولِهِ أَنَّ الشَّيْخَ عَبْدَ الْكَبِيرِ الْيَمَنِيِّ (Ne?) Mektupta yer alan şeylerdendir وَمِمَّا اُنْذَرَجَ فِيهِ Şeyh Abdülkebir Yemenî قَالَ Kuşkusuz Allah شَيْءٌ لَيْسَ بِعَالِمِ الْغَيْبِ Sübhânehû (أَيُّهَا الْمَخْدُومُ) Ey Oğul! بِنَاسْتِمَاعِ امْتِنَالِ هَذِهِ الْكَلِمَاتِ (Neyle?) Bu fakirin tahammülü yoktur لَاطَاقَةَ لِلْفَقِيرِ عِرْفَى الْفَارُوقِ (Ne?) Ve harekete geçiyor وَيَتَحَرَّكُ! Asla! Asla! Fârukî damarım (Hz. Ömer'in soyundan gelişim) (Neden?) مِنْ اِسْتِمَاعِهَا Bunları duymaktan بِحَيْثُ O kadar ki; لَا يَتَقَى Kalmıyor (Ne?) سَوَاءٌ وَفُرْصَةُ التَّأْوِيلِ وَالتَّوْجِيهِ مَحَالُ التَّامُّلِ Düşünme mecâli Şeyh الشَّيْخِ عَبْدَ الْكَبِيرِ الْيَمَنِيِّ (Kim olsun?) O sözünü söyleyen قَائِلُهَا İster olsun كَانَ وَأَيُّهَا اللَّارِمُ Veya Şamî Şeyh Ekber أَوِ الشَّيْخِ الْأَكْبَرِ الشَّامِيِّ

¹¹⁹ Bu mektubun muhtevasıyla ilgili olarak şu mektuplara da bakılabilir: Arapça Mektubat, birinci cilt 23, 41, 112, 220, 268, 285, 293; İkinci cilt 80; Üçüncü cilt 33, 119.

Arabî Muhammed اِتَّبَعَ كَلَامَ مُحَمَّدٍ الْعَرَبِيِّ (Nedir?) Ancak bize lazım olan دُونَ (s.a.v.)'in sözüne tâbi olmaktır عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ Salât ve selam ona olsun وَصَدَرَ الدِّينِ Kalam Muhiddîn Arabî'nin sözüne değil Arabî'nin sözüne değil وَعَبْدُ الرَّزَّاقِ الْكَاشِي Sadreddîn Konevî'nin sözüne değil كَاشِي'NİN SÖZÜNE DEĞİL Biz نَحْنُ بِالنُّصُوصِ Naslara sarılırız فَتُوحَاتِ الْمَدِينَةِ (Ne?) Kuşkusuz bizi müstağnî kılmıştır وَفَتْوحَاتِ الْمَدِينَةِ Fütühât-ı Mekkiyye'den Fütühât-ı Medeniyye (Neden?) وَصَفَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ Allah Sübhânehü vasıflamıştır (Neyi?) نَفْسُهُ Nefsini (Nerede?) وَأَطْلَقَهُ Gaybı bilicilikle بِعَالِمِ الْغَيْبِ (Ne ile?) Yüce kelâmında كَلَامِهِ الْمَجِيدِ Kendi üzerine عَلَى نَفْسِهِ kullanmıştır O halde gayb bilgisini مُسْتَفْبِحٌ وَمُسْتَكْرَرٌ Çirkin Allâh-u Teâlâ'dan (Nedir?) عَنْهُ تَعَالَى Allâh-u Teâlâ'dan ve Kötü bir şeydir جِدًّا Hem de çok تَكْذِيبٌ Bilakis bu yalanlamadır (Neyi?) وَارَادَةَ مَعْنَى آخَرَ Gerçekte فِي الْحَقِيقَةِ 'yü Hak Sübhânehü'yü bir mana kastetmek (Neden?) مِنَ الْغَيْبِ Gaybdan هَذَا الْكَلَامُ Bu sözü çıkarmaz (Neden?) مِنَ الشَّاعَةِ Çirkinlikten "O ne büyük kelimedir ki; مَا (فَيَالَيْتَ) شِعْرِي "Ne kadar da garip! أَغِزْلَارِندَانِ ÇIKIYOR" Ağızlarından çıkarıyor" ONLARI GÖTÜREN NEDİR? (Neyi?) عَلَى التَّفَوُّهِ Söylemeye (Neyi?) بِأَمْثَالِ هَذِهِ Söylemeye (Neyi?) فِي خِلَافِ الشَّرِيعَةِ Açık olan (Nerede?) الصَّرِيحَةِ Açık olan Şeriat'ın karşısında وَأَبْنُ الْمَنْصُورِ İbn-i Mansur (Hallâc-ı Mansûr) (Nedir?) مَعْدُورٌ "Ben Hakkım" sözünde وَكَذَلِكَ الْبِسْطَامِيُّ "أَنَا الْحَقُّ" Mazurdur (Nerede?) Bistâmî de mazurdur (Nerede?) فِي قَوْلِهِ سُبْحَانِي "Kendimi noksan sıfatlardan tenzih ederim" sözünde (Neyi?) لِكُونِهِمَا ONLAR OLDUKLARI İÇİN (Ne?) مَعْلُومِي الْحَالِ Hal yenikleri فَلَيْسَتْ بِمَبْنِيَّةٍ Bunlar dayalı değildirler (Neyi?) عَلَى غَلْبَةِ الْأَحْوَالِ Hallerin baskınlığına بَلْ هِيَ صَادِرَةٌ Sahibinin bilgisiyle وَمُسْتَنْدَةٌ Ve

dayanarak (Neyi?) Te'vile Te'vile FLİSST Bu söz değildir (Neyi?) Özre
muhtemel (Neyi?) Te'vil Te'vil FLİSST Bu makamda kabul edilmez (Neyi?)
عَنِ الظَّاهِرِ (Neyi?) Başka bir manaya çekilir ancak (Neyi?) Asla! Asla!
فَإِنْ (Neyi?) Başkasının sözü değil (Neyi?) Sarhoşların sözü KALAM SAKARİ Zâhirden (Neyi?)
مِنْ أَظْهَارِ هَذَا (Neyi?) Konuşanın maksadı (Neyi?) Eğer ise (Neyi?) KAN
اِيَّاهُ (Neyi?) Halkın ayıplaması (Neyi?) MİLME ALXALİ (Neyi?) Bu söz söylemekten (Neyi?)
Bu da aynı şekilde (Neyi?) فَهوَ أَيْضًا İse ondan nefret etmesi (Neyi?) وَنَفَرْتُهُمْ عَنْهُ
Zira halkın (Neyi?) فَانْ طُرُقُ تَحْصِيلِ مِلْمَةِ الْخَلْقِ İğrenç ve ayıptır (Neyi?) مُسْتَكْرَّةً وَمُسْتَهْجَنَ
Hangi zarûret (Neyi?) فَائِ ضَرُورَةٌ كَثِيرَةٌ Çoktur (Neyi?) يُوَصِّلُ إِلَى حَدٍّ O şeyi ki; (Neyi?)
Çağırır (Neyi?) إِلَى أَنْ يَرْتَكِبَ İşlemeye (Neyi?) تَدْعُو Çağırır (Neyi?)
Siz konuştuğunuz için (Neyi?) وَحَيْثُ تَكَلَّمْتُمْ Kûfûr sınırına ulaştırıyor (Neyi?) الْكُفْرِ
Ve o sözden açıklama (Neyi?) وَاسْتَفْسَرْتُمْ عَنْهُ Bu sözün yorumunda (Neyi?) فِي تَأْوِيلِ هَذَا الْكَلَامِ
Her sorunun bir cevabı vardır hükmü (Neyi?) فَيُحْكَمُ لِكُلِّ سُؤَالٍ جَوَابٌ İsteddiğiniz için (Neyi?)
Bu konuda (Neyi?) بِالضَّرُورَةِ Zarûreten (Neyi?) فِي هَذَا الْبَابِ Konuşacağız (Neyi?) تَتَكَلَّمُ
Allah Sübhânehû katındadır (Neyi?) عِنْدَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ Gayb İlmi (Neyi?) وَعِلْمُ الْغَيْبِ
Ma'dümden (Neyi?) لَا يَكُونُ إِلَّا مَعْدُومًا Şüphesiz gayb (Neyi?) إِنَّ الْغَيْبَ Denen şey (Neyi?)
Ma'düm (yok)'de olamaz (Neyi?) وَالْمَعْدُومَ لَا يَكُونُ (yoktan) başka bir şey değildir (Neyi?)
Ma'düme ilişmez (Neyi?) لَا يَتَعَلَّقُ بِالْمَعْدُومِ Zira ilim (Neyi?) فَإِنَّ الْعِلْمَ Malum (bilinen) عِلْمًا
Ne zaman ki oldu (Neyi?) لَمَّا كَانَ كُشْكُوسُ الْغَيْبِ Kuşkusuz gayb (Neyi?) إِنَّ الْغَيْبَ Bu sözün manası şudur:
Her (Neyi?) مَعْدُومًا مُطْلَقًا (Neyi?) بِالنِّسْبَةِ إِلَيْهِ Sُبْحَانَهُ Allah Sübhânehû'ye nispetle (Neyi?)
Bu taktirde bir anlamı (Neyi?) لَا مَعْنَى Ve salt hiçbir şey (Neyi?) وَلَا شَيْئًا مَحْضًا Ma'düm
O Ma'düme (Neyi?) يَهْ İlimin ilişkin olmasının (Neyi?) لِيَتَعَلَّقَ الْعِلْمُ (Neyi?) yoktur (Neyi?)
Onu her halûkarda ma'düm (Neyi?) تُخْرِجُهُ عَنْ مَعْدُومِيَّتِهِ الْمُطْلَقَةِ Malum oluşu (Neyi?) Zira onun
Salt hiçbir şey değillikten (Neyi?) وَاللَّاشَيْئِيَّةِ الْمَحْضَةِ (Neyi?) Daha neden çıkarır (Neyi?) oluşundan çıkarır (Neyi?)
Şüphesiz (Neyi?) إِنَّ الْحَقَّ سُبْحَانَهُ Şöyle denemez (Neyi?) أَنَّهُ لَا يَقَالُ Görmez misin ki? (Neyi?) لَا تَرَى
Zira o (Neyi?) فَإِنَّ شَرِيكَهُ تَعَالَى وَتَقَدَّسَ Ortağını bilendir (Neyi?) عَالِمٌ بِشَرِيكِهِ Hak Sübhânehû

Allah Sübhânehû'den وَيَقُولُونَ Ve derler ki; O belirginlik ki; انْ الْإِنْكَشَافَ الَّذِي
 O, يَتَرْتَّبُ عَلَى الذَّاتِ يَتَرْتَّبُ عَلَى الصِّفَاتِ Sıfatlardan doğuyor
 O yorum ki; وَالتَّوَجُّهِ الَّذِي وَكَذَا هُنَا kaynaklanmaktadır
 Zâtın gaybının مِنْ إِرَادَةِ غَيْبِ الذَّاتِ (Nedir o?) Onu Açıklamıştınız بَيَّنَّمُوهُ
 Gaybla بِالْغَيْبِ (Neye?) O zât yüce ve mukaddestir تَعَالَتْ وَتَقَدَّسَتْ
 Gayba بِه (Neye?) Ve ilmin ilişkiliğinin câiz olmayışdır وَعَدَمِ تَحْوِيزِ تَعْلُقِ الْعِلْمِ
 عِلْمِ الْوَاجِبِ تَعَالَى وَتَقَدَّسَ (Neyi?) İlimle بِالْعِلْمِ (Neyi?) Eğer maksat olursa كَانَ الْمُرَادُ
 Yorumların en أَقْرَبُ التَّوَجُّهِاتِ (Nedir?) O فَهُوَ Vâcib Teâla ve Tekaddes'in ilmi
 Vâcib Teâla'nın فِي عَدَمِ جَوَازِ تَعْلُقِ عِلْمِ الْوَاجِبِ تَعَالَى وَلَكِنَّ fakat
 ilminin ilişkiliğinin caiz olmayışında vardır (Neye ilişkiliğinin?) بِذَاتِهِ الْبَحْثِ سُبْحَانَهُ
 فَانِ الْوَجْهَ فَانِ الْوَجْهَ بَحْثٌ لِلْفَقِيرِ (Neyi?) Fakirin bir tetkiki vardır
 Bunun câiz فِي عَدَمِ الْجَوَازِ (Nereden?) Onu açıklamışlardır بَيَّنُّوهُ Zira o mana ki; الَّذِي
 O mana, ilmin hakîkatinin هُوَ اقْتِضَاءُ حَقِيقَةِ الْعِلْمِ olmayışı konusunda
 وَالذَّاتِ الْمُطْلَقَةُ (Neyi?) Malumu (bilineni) kuşatmayı لِحَاطَةِ الْمَعْلُومِ gerektirmesidir
 لِعَدَمِ الْإِحَاطَةِ (Neyi?) Gerektiricidir مُقْتَضِيَةً (Nedir?) Yüce Zâtı Mutlak ise تَعَالَتْ
 Bu ilişkide فِي هَذَا التَّعْلُقِ (Nereden?) Ve ikisi birleşmez فَلَا يَحْتَمِعَانِ Kuşatılmamayı
 Çünkü bu mana فَانِ هَذَا الْمَعْنَى Burada bir ihlal söz konusu (وههنا) مَحَلُّ خَدَشَةٍ
 لِحَاطَةِ الْمَعْلُومِ (Neyi?) Yani ilmin hakîkatinin gerektirişi يَعْنِي اقْتِضَاءُ حَقِيقَةِ الْعِلْمِ
 Husûlî فِي الْعِلْمِ الْحُصُولِيِّ (Neyi?) Ancak o أَنَّمَا هُوَ Mâlumun kuşatılmasını
 Mâlumun süreti meydana geldiği için لِحُصُولِ صُورَةِ الْمَعْلُومِ (Neyi?) ilimde olur
 O ilimde (Neyi?) O kuvvette فِي الْقُوَّةِ الْعِلْمِيَّةِ (Neyi?) O ilimde (Neyi?)
 Bu mana هَذَا الْمَعْنَى (Neyi?) Gerekmez فَلَا يَلْزَمُ Huzûrî ilme gelince
 Biz oradayız (ondan نَحْنُ فِيهِ O yerdeki ilim ki; وَالْعِلْمُ فِيمَا أَصْلًا
 O فَالْمَحْذُورُ Huzûlî değildir لِحُصُولِي Huzûridir حُضُورِي (Nedir o?) bahsediyoruz
 Zira Vâcib Sübhânehû'nün فَانِ تَعْلُقِ عِلْمِ الْوَاجِبِ سُبْحَانَهُ halde bir sakınca olmaz
 Huzûrî بِطَرِيقِ الْحُضُورِيِّ (Nasıl?) Yüce zâtına بِذَاتِهِ تَعَالَى ilminin ilişmesi (Neye?)

Allah Sūbhānehū وَاللّٰهُ سُبْحَانَهُ Husūl yoluyla değildir لَا بِطَرِيقِ الْحُصُولِ yolladır
Allah'ın salâtı olsun وَصَلَّى اللّٰهُ اِشْن hakikatini en iyi bilendir اِشْنُ الْحَقِيقَةِ الْحَالِ
Ve pak âline وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ Efendimiz Muhammed'e عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ (Kime?)
Evvel ve اَوَّلًا وَالسَّلَامُ وَآخِرًا Bereketi ve selamı da onlara olsun وَبَارَكَ وَسَلَّم
âhirde selamlar

